

VALLOMÁS SALGÓTARJÁNHOZ

Nem tudom, hogy van vele a Kedves Olvasó, de nekem az az érzésem, hogy a felszabadulásig Salgótarján volt az ország egyik város-mostohagyermoike. Mostohagyermek, melyet el kellett dugni az idegenek elől, mert lakói állandóan elégedetlenek, sztrájkolnak, rosszul öltözködnek. Mostohagyermek, melyet néha meg kellett fenyeíteni lakóinak rakoncátlan magatartása miatt, város, melynek külső ruházata is kopott, toldozott, faldozott, híjával a méltókülsejű épületeknek, lapos, barakkbetős házaival maga az elszomorító sivárság. Hol vannak itt Sopron műemlékei, Eger kedves, görbe, török időkről fennmaradt utcái, házai? Hol keressünk itt romantikát? Salgótarján volt a megfestesült szegénység, az akkori jelen komoly felkiáltójele. A mostohagyermek munkáját elfogadták, de tengesse csak magát a maradékokon!

Pedig a város akkori urai — így dr. Forster Kálmán polgármester is — szerettek eldicsekedni a város történelmi múltjával: „Salgótarján ősrégi múltra tekint vissza, környéke már a honfoglaló magyarság egyik törzsének szolgálat letelepedési helyéül. A későbbi korokban, mint hadászatiilag fontos hely szerepelt, amit a határában ma már romokban heverő vára igazol, mely az egész környéket uráló és messziről látható cukorsüveg alakú Salgóhegyen épült. A hosszú évszázadokon át igen sokszor cserélt gazdát és története egybefonódik a magyar nemzet történelmének hadi cseményeivel és belső vívódásaival...”

A szerző hivatkozik még dr. Dornyai Béla 1939-ben megjelent „Salgótarján történetéhez” című forrásmunkájára, melyből idézi, hogy „a salgótarjáni széntelepeket 1766-ban Matusék Vencel pesti kádármester fedezte fel, amikor Salgótarján környékén járt, hogy báró Péterffy erdejében mestersége folytatásához szükséges tölgyfát vásároljon. Ez alkalommal hialotta odaválósi erdei favágóktól, hogy a közelben van egy hegy, mely állandóan füstölög. Mikor odavezették, megállapította, hogy a hegy alatt szén van”.

S még egy idézet a város történetéből. Ebben a szerző egy akkor még élő öreg bányamester elbeszélésére hivatkozik:

„Édesapám cipészmeister volt Leobenben, ahol az ottani bányászoknak bakancsokat készített. Egy szép napon, 1869-ben levelet kapott Salgótarjánból, hogy itt új bányák nyílnak, nagy a munkalehetőség és munkahiány, jöjjön ide és hozzon magával, ha lehet bányászokat is. Apám összegyűjtött 14 bányász-családot és 1869 nyarán elindultunk. Négy nap utazás után megérkeztünk Salgótarjánba. Az állomás egy kis épületből állt, a vasút a József-rakodóig volt kiépítve. A mai bányatelep helyén csak egy hosszú kolónia állt, amelyben mintegy 100 család volt összezsúfolva. A többi családok kis úreget vágtak maguknak a hegyoldalba, elejét bedeszkázták és készen volt a lakás... Tarján olyan szegény falu volt akkoriban, hogy csak egyetlen kereskedő mert letelepedni itten, akinek az üzletében mindössze négyféle dolgot lehetett kapni: pálinkát, savanyú bort, ecetet és kékítőt, ezért apám Leobenből volt kénytelen hozatni a mesteriségéhez szükséges cipőkellékeket. A négyfajta áru közül a pálinkának volt a legnagyobb kelendősége...”

Nagyképűség lenne autodidakta létemre történéskedni, de ezek az idézetek többször forogtak már gondolataimban, amióta egy-egy szabad délutánon a város járóm. Csak így lehet felmerni ésszel, hol tartunk ma!

Vallomásnak szántam ezt a kis írást Salgótarjánhoz, amely ma nem mostohagyermek már...

Dchát mit lehet vallani egy városról, amelynek ilyen — majdnem szegényes történelmi múltja van? Mi lehet szép egy város, amelyet telefűstölnek a felhőket szagató gyárkéemények? Mi lehet szép egy város, amely soványhosszan nyúlik el egy völgyben? Hiszen még csak most formálódik?!

Kedves Barátom, aki itt élsz a mindennapokban, velem együtt ebben az egyáltalán nem kenyértelen Tarjánban, kérdezd meg önmagadtól: mikor láttad utoljára a várost?

* Dzsida József: „A Salgótarjáni Kőszénbánya RT. nógrádi szénbányászatainak története”. Salgótarján, 1944.

Igen! Mikor láttad?

Mert az, hogy végigmegy a Rákóczi út központi részén munkába sietve, az még nem város-látás!

Mikor voltál kinn valamelyik környező hegyen? Mikor láttad egyhelyből egyszerre a Karancsot, a salgói várromot, a Mátrát, a Kálváriahegyet és a Pécskő komor csücsát?

Mikor láttad egyszerre a Tűzhelygyár szürke falait, az Acélgvár örökkön füstölgő kéményét, a Béke-telepi új házakat és a Megyei Tanácsot? Fel kell fedezned, barátom, ennek a városnak a panorámáját is.

De hétköznapjait is!...

Emlékszel a volt vásártérre?

Tíz-tizenkét évvel ezelőtt teheneket árultak itt, ma sokszáz család lakik modern, háromemeletes bérházakban. Ma még névteleneik itt az új utcák, bolyonghatsz benne ismerősödet keresve, de hát az elkésett keresztelő a kisebbik baj... A sok ház is kevés!

Pedig épülünk! Láttad már a Pártbizottság mögötti hegyoldalt? Pár év alatt takaros házacskák nőttek ki a földből az erdő tövében. Hát a Megyei Tanács mögötti házak? Meredek tetőikkel úgy festenek, mint tirolai házak a hegyoldalon. S mellettük vas-óriások marják, harapják a szűz hegyoldalt, új utaknak. Új házaknak alapozva.

Es a valamikori „Rokkant-telep”

Szorgos kezek szelíden meghuzódó házalkotásai gyöngyfüzérként borulnak a pécskői dombok vállaira. Apró „játék”-házak rózsalugasokkal, árnyékos teraszokkal, kerti törpékkel és virgonc kölyökkutyákkal... Olyan ez, mint a pesti Rózsadomb.

Sztahanov út... Magas, sudár fák állnak őrt a kockaköves út fölött. Kétoldalt házak, néhol még kicsinyek, emlék a múltból, de mögöttük már ott magaslanak az újak, tetejükön televíziós antennákkal.

Felszabadulás útja: tisztavízű hegyi patak egyik oldalán a régmúlt Salgótarján apró házai komoly-zárkózott kapubejáratokkal, udvaraikon ezerszínű virágokkal. A patak másik oldala miniatűr Szajnapart, fiatal szerelmespárokkal és csendesen beszélgető öreg nyugdíjasokkal.

Acélgvár... Morajló gépek, izzadt munkahátak, fűtülő mozdonyok, parkosított új házak színes élőképe. A meredek kőagyba kenyszerített kis patak sokszínű vize virgoncan csobog anyjának, a Zagyvának a karjaiba.

Tanácsköztársaság tere... Tegnap még salakos, kopár térség, ma már gyönyörű park, kamaszkorú fákkal, pajkos szökőkúttal, egész nap foglalt zínes padókkal. A közelmúltban emelt szobor a téren dísznek is szép, de sokkal több annál. Szimbólum, büszke emlék bronzba öntve, egy darab történelem.

Emlékszel az elmúlt nyárra? Bontották az utcát. Még láthattad a régmúltat a bomló kövek alatt. Nézted a megnyúzott utca eleven hátát és talán eszedbe sem jutott, hogy valamikor munkásvér áztatta ott a barna agyagos, homokos földutat.

Ma már karcsú lányok sétálnak a sima aszfaltuton és te sóhajtva fordulsz utánuk: milyen szépek és fiatalok!

Na és az emberek?

Jólöltözöttek és állítom, hogy csak öt évre visszamenőleg hasonlítva is megkomolyodtak. Öntudatosabbak, jobb kedvűek, magabiztosak. Komolyságukat úgy magyaráznám, hogy felnöttebbek, intelligensebbek, igényesebbek lettek. Kinőtték már a kis házakat, de büszkéik is városukra. Úlsz a meghitt kis cukrászdában és lopva megfigyelheted, miként nézsz meg az észrevétlen könnyektől egy-egy diáklány szeme a rádióból hallatszó ismerős melódiák hallatán. A Csemegéboltban lengyelek vásárolnak, a Nemzetiben német munkások poharznak csendben. Amerikai üzletenker köt „bötöt” ötvenezre dollár erejéig az Üveggyárban. Megszoktuk már. Járod az utcát és olvasod a hirdeteményeken, hogy a Zeneiskola gyermektanulói Beethoven, Csajkovszkij, Mozart, Liszt műveket adnak elő. Az irodalmi színpad első előadását hirdetik... Kinek ne jutna az idősebbek közül eszébe saját szegényebb gyermekora?

Bevallom, én nagyon szeretem ezt a várost. Szeretem lüktető életével, munkás hétköznapjaival, futballdukkos vasarnapjaival. Csodálom élniakarását, jövőbe vetett hitét. Lopva megbánulom magabiztosan sétáló karcsúderekű lányait,

asszonyait. Ma még mosolygom azon, hogy vidéki parasztasszonyok dupla feketét isznak állva a Csemegeboltban... Holnap már ezt is megszokom.

Es ilyenkor ismét csak Matusék Vencel és a leobeni kis cipésmester jut az eszembe. Mi lenne, ha ma látnák Salgótarját?

Ma még itt van a múlt. Az apró, omladozó házak azonban egymás után tűnnek el, hogy velük együtt tűnjön el a valamikori nyomor és szegénység. Salgótarján él, dolgozik, növekszik és szépül...

És minden napja történelem!

